

ГОДИНА VI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 16.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

ИЗЛАЗИ СВАГДА О ДАНУ СВАКЕ ПРЕДСТАВЕ НА ПО ТАБАКА. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 н. месечно. — Претплата се шаље Корнелу Јовановићу, који се из љубави према позоришту примио да разашиле овај лист.

ТОМАЗО САЛВИНИ.

(Наставак.)

Ето, то је главно у радњи те драме, а све се готово збива у конрадовој души. Друго је све споредно, неприродно и невенито изведено. Први чин и пр тако је замршен и збркан, да у силним тајнама не умеш да се нађеш. Тек у другом чину познаш Конрада и упућен си у његову природу. Од тог тренутка приказао га је Салвини необичном вештином. Тако је згодно облио свога јунака неком загушљивом, потмулом атмосфером, да чисто осећаш како ти грло стеже, те ти не да дахнути. Па за тим призор, где Конрад приповеда, како је утекао из ропства. У тим приликама уметници средње руке хоће да се искидају дивљим необичним покретима, али у Салвинија не беше тога. Живо, па опет мирно и привидно монотono сликаше он ту слику, па где му реч и око не могаше залећи, онде је рука допунила. Ти гледиш у њега, а он ти руком по ваздуху ствара пред тобом своју тамницу, прозор на њој, решетку на прозору и друге прилике из свог чудног живота. Све му је живо, све постаје пред твојим очима, гледиш, као да се то све сада збива.

Па онда они ужасни призори конрадове борбе у души. Најпре га видиш, где гордо и немилостиво захтева своја права, а одмах за тим, како резитнује, како постаје мучеником свог страсног дела, како се љубазно, али горко одриче сваке среће, па најпосле и самога живота. Најпре љубомора и мржња, најпре осрамоћен муж и увређен отац са свима прелазима узбургане страсне природе, па после мученик, а место силне страсти слабе сузе, место гордих захтева загушени уздаси прегоревања. Очинека љубав хоће већ да победи и да се изда, али је сузбије рођено дете својим чудним владањем, па место очинске среће и милости, загуши га горко жацање и суза

презреног човека. Већ је одлучио да умре, али му љубавка страст још не мирује, него цепа боне груди, па мора да им одлакша тиме, што иште од своје љубе чисту истину — истину, да она не беше љубазница палмјерова. Доиста читав пакао у грудима. Па у тим страшним душевним потресима и преким насилним променама није се Салвини ни где огрешио ни о природу, ни о лепоту и уметност. Живахно и страсно, али опет племенито и уметнички одмерено; природно и истинито, па опет уметничким духом задахнуто; просто, па опет тако разнолико и занимљиво изнео је Салвини ту буру душе човечије пред наше очи, те нас је човечија страст потресла, а уметност очарала.

„Гладијатор“ је још много лошији посао. Личност конрадова бар је дала глумцу кад кад прилике, да створи карактер, и да нам га прикаже како се развија, а у гладијатора нема ни спомена од свега тога. Гладијатор је драматски неемисао, пун шарених слика. Ево шта је у ствари. Први призор уводи нас у римске катакомбе, у скупштину првих Хришћана за време Гордијана. Ту нас дочека Оригин с дугачким монологом о хришћанству и незнабоштву, о неваљалом свету, ит. д. Ту се упознамо и с гладијатором Негром. Он је римски роб, па се после петнаест година враћа у Рим, да тражи своју кћер. Родом је Трачанин, необично је снажан и бесан, а мрзи господство, па се договорио с неколико својих пријатеља, да покидају ропске ланце, и да се грозно освете својим насилницима. Шта ће он у тим катакомбама, то се не зна, али је добро што је ту, да нам бар приповеди све о себи, и да нам каже од куда у њега та страшна мржња према господи. Он је тако добар па нам исприча све искрено. Царица

Фаустина, у сваку руку неваљала жена, не имаде од срца порода. Пород јој је требао, па да га добије, саветоваше јој нека врачара, да пре рока ишчупа силом чедо из утробе материне. Као жртву те грозне операције одабраше красну женицу гладијатора Негра, а њега, бесна, привежу за колац те је морао гледати, где му љуба издише у неописаним мукама. Дете (женско) истина рани при операцији у затиљак, али оно остане живо,

јер се иначе не би испунило прорицање врачарино, да ће живот тога детета бити у некој мађијској свези са животом царевића, који се после доиста и роди. Негро побегне с јадном том сиротицом у Мисир, али му је тамо украду. После блуди по Африци и Азији, заман тражећи своје дете, па после петнаест година блудње врати се очајан опет у Рим.

(Наставиће се.)

МАЂАРСКО ГЛУМАШТВО.

„Преса“ доноси из пера Хуга Клајна из Пеште под горњим насловом овај чланак: „Глумачка је уметност међународна, као и свака уметност, па ипак има она код сваког народа друштини тип. Међународни карактер глумачке уметности опажа се само код знаменитих уметника; па и у њиховој игри остану увек неке особине, што нас сећају народа, из кога су поникли. Тику се није код Кимбла допала његова специфично инглеска манира сувише споре декламације, које се овај велики глумац није могао отрести ни онде, где јој није било места. Ајра Алдриџ (Ira Aldridge) при свој сили своје игре није био кадар да скрије своју африканску природу. Рашелка је обрађала особиту пажњу форми, и у томе је дотерала до савршенства, а то је опет француска особина. Ернесто Роси воли да слика неке патолошке процесе, а тој вештини вични су само талијански глумци. Па ипак су те уметнике у свима земљама и под свима појасевима разумевали и дивили им се, а игра им није изгледала туђинска. При игри њиховој опазило би се то, јер би те особине оштрије искочиле, и не би се сматрале као нешто идеално, савршено. Туђински утисак је у том случају најјачи утисак. Ова тема заслужује, да се опширно претресе, а ја сам међу тим рад да говорим овде само о мађарском глумаштву, које има свој особени тип, као и глумаштво у других народа. У игри мађарскога глумца опажа се неки карактеристичан жар осећаја, страстан израз, што би Делобелу у роману Додетовом „Fromont jeune et Risler aînée“ рекао да је „superb“. Та елементарна сила осећаја не може се прибавити никавном позоришном мајсторском, ни учењем, то је природан дар. Ту осећајну силу има мађарски

глумац. Али у томе се поприлично исцрпљује његова вештина. Његово је схватање наивно, његова је декламација ретко бесприкорна, а комика постаје сатиром, јер мађарски глумац нема способности за њу. Мађарском глумаштву оскудева семитски елемент.

Из овога, што смо навестили, даје се лако извести, да мађарска позорница има ваљаних „јунака“ и „љубавника“, али ретких, веома ретких, даровитих глумаца за карактерне улоге. Па и данас још, кад опада мађарско позориште, има оно неколицину добрих глумаца оне прве врсте. У ту врсту спадају и они знаменити уметници, што их је Угарска дала Немачкој, као што су: Сонентал, Роберт, Фридман, Барнаија.

Мађарска позорница нема данас доиста ни једног глумца за карактерне улоге. Глумци, који би хтели да то буду, немају способности за то. Највише ако дотерају у томе до неког изврсног ступња. Па и у доба цветања свога, кад је било изврених јунака и љубавника (Егрешија, Ленд-вајија, Сердахељија), није имала мађарска позорница никаквих знаменитих глумаца за карактерне улоге. Касније тек појавио се Јосиф Тот, о ком се вели да је имао особит дар за карактерне улоге, али се способности његове нису могле развити, јер га је смрт прерано отргла позорници. Њега није још нико могао да замени.

Ја нисам доживео епоху славе мађарског глумаштва, а од чувених уметника познавао сам само Сердахељија, који је умро пре неколико година. Беше то симпатичан, духовит глумац. Одушевљење, које се указивало према његовој уметности, било је мало претерано, а ја мислим, да је тако било у некој мери и са осталим звездама мађарске позорнице. Томе је много узрок и

то, што у мађарској нема критике. Епоха славе имала је и изврсног рецензента у Ђулаји, али му је његово оштро перо навукло много душмана, те се морао повићи на катедру универзитетску. Мађар не подноси критике. То је исто то-

лике шкодило мађарском глумаштву, колико и мађарској књижевности. Мађарска историја књижевности, као што је овде пишу, гола је одушевљеност, којој се објективни читалац мора чудити.

(Наставиће се.)

Д И С Т И Н Њ А

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Милош Обилић“) приказан је на нашој позорници 17. априла о. г. Насловну улогу играо је наш мили гост г. С. Рајковић. И глас и стас и све на њему као створено је за приказивача улога Милошове врсте, а он је све те особине своје знао употребити као што треба, те је тако могао задовољити и строжије захтеве критичарске. Публика му је своје задовољство са игром његовом више пута изјављивала и неколико га је пута и изазвала. Г. М. Рајковићка оправдала је игром својом онај придев „мушкобања“, што га је Суботић својој Мари придодao као једну карактерну особину. Јуришић је у Вуку показао да размишља о својим улогама: он је тај карактер лено цртао не само у главним особинама његовим, него и у појединостима, а на неким местима, као и. пр. при кнежевој вечери, ваљала му је много и нема игра. Зорић као Бановић Страхиња био је права слика наших косовских јунака и по држању и по говору. Чисто је била милина погледати га. Лукић је као Лазар био у почетку сувише благ, сувише је било у њему нешто од светитељске природе, али у последњој радњи показао је свој лени глумачки дар. Л. Хаџићева била је као Вукосава врло добро у првој радњи, али за опроштајну, трагичку сцену недостојали су јој за сада силе. Марковић (Јусеф), Сајевић (Бајазит), Ружић (Југ Богдан), Рашић (Осман), били су са свим на свом месту, а и сви остали учинили су своје, те је представа испала на потпуно задовољство публике, која се у приличном броју искупила и другу половину нашег позоришта заузела. Прва половина, где обично тако звана „боља публика“ седи, била је готово са свим празна. Да ли то беше за то што се давао „Милош Обилић“?

Ј.

П О З О Р И Ш Т Е.

* (Народно позориште у Београду). У недељу 10. ов. мес. представљен је у нашем позоришту „Лионски улак“, драма у 5 чинова, коју су написали Моро, Сироден и Делакур. Ово дело, због своје драмске важности, нашло је у свима великим позориштима сталног места у репертоару, а и у нас се публика овом комаду увек добро одзивала, као што се то и јучерашњом, готово пуном кућом, потврдило. На другим позориштима ово дело игра се као трагедија, но због сувише жалосног свршетка, прерађено је у нас у драму. Само дело написано је изврсно и заплет се до краја постепено развија, одржавајући гледаоце у непрестаној пажњи и радозналости. Кроз цело дело провирује ваљана техника и за то се може рачунати међу драме вишег реда, а особито

је свршетак добар. Догађај ове драме збио се за време француске револуције.

У овом делу главно је што хоће да се истакне, како због једноличности два лица може и невин на правди Бога да страда, поред свега озбиљнога истраживања правога кривца, убијце „лионског улака“. Обе једнолике личности, Лезирка и Дибоска, у разним моментима представљене су добро; представљач је до свршетка умео да прикрије пажљивом оку двојаку, тешку улогу, коју је имао да изведе, а на неким местима успео је узнети се изнад обичне своје висине, и с тога је био више пута поздрављен. Судија Добанстон, можемо казати да нас је доста задовољио, кад се узме у обзир, да је представљач тако рећи почетник. Само озбиљно нека проучава улоге, с којима ушрава према њему не тврдичи; нека се одлучава од монотоније говора и покрета, и нека прима к срцу сваки усрдан и стручан савет, који му се у том погледу пружи. Особито њему, и сваком честитоме представљачу, не можемо довољно препоручивати проучавање језика и правилност акцентуације његове. — Дидје, Шонар, Јероним, Јованка, Јулија, Желике, учинили су све, да представа добије своју потребну округлину и целину, с тога је и представа ове вечери тако живо и добро испала.

И вечерас као и увек слабо се одазвао онај део публике, који се обично зове „вишом“. Знамо њезине приговоре и претензије. Али не треба у данашњим приликама истраживати оно, што се је можда могло пре неколико година, а сад се није у стању чинити, ван да се са свим сурва у пропаст установа, на очевидну штету народа и толико одличних чланова, који су кроз толике зле и добре, сите и гладне дане, остали верни у нашој земљи тако грдно занемареној уметности. Друге су, господо, околности биле пре, а друге данас. Онда знатније жртве, а изискивања скромнија, а данас? Па кризе новчане, па озбиљност ратних времена, која је освојила све мисли, сва осећања народна.

Не тражимо сада херкулова скока преко непрескочљивих препона данашњих. Умиримо се, стрпимо се, настаће дани веселији и ведрији, и онда ће музама сијнути сунце, огрејком којег оне напредују и живе правим, природним и бужним животом. Стрпимо се — та Рим није постао тек за један дан.

Ове три напомене препоручујемо и онима, који наваљују на позориште изволевањима, за која и сами знају, да се не могу у данашњим приликама задовољити. Не тражимо камен спотицања онде где га није, иначе — али до виђења други пут!

Д.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

16. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 14.

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 23. АПРИЛА 1877.

ПРВИ ПУТ:

Ј Е Д И Н И Ц А.

Шалива игра у 2 чина, од грофа Александра Фредра, превео Сава Петровић.

О С О Б Е:

Шумбалински, властелин	С. Рајковић.
Павлина, кћи му	Л. Хаџићева.
Матија Гомирто, племић	Ружић.
Агата, жена му	Ј. Сајевићка.
Казимир Ратински, племић	Сајевић.
Лујза, жена му	Д. Ружићка.
Камила	М. Рајковићка.
Јозефина	Љ. Зорићева.
Август Дарзински, племић	Марковић.
Хенрик Марецки, племић	Бошковић.
Валтазар, стари слуга шумбалинског	Добриновић.

Збива се на добру шумбалинскомом.

ЗА ТИМ:

Ж Р Ж О С.

Шалива игра у 1. чину, с певањем, посрвио др. Ј. Андријевић, музика од А. Максимовића.

О С О Б Е:

Селаковић, богаташ	Марковић.	Која, муж јој	Сајевић.
Ката, жена му	Ј. Поповићева.	Милан у служби	Ружић.
Јелга, кћи му	Л. Хаџићева.	Која којиној	Д. Ружићка.

Збива се у којиној кући.

У недељу 24. априла: „САЉУРИЦА И ШУБАРА“. Шалива игра у 4 чина с песамама, из живота пов. иришке слепачке академије, од Илије Округића Сремца.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.